

В.И. Лењин

ПРЕДАВАЊЕ О РУСКОЈ РЕВОЛУЦИЈИ 1905.

марксистичко-лењинистичка
EDUKATIVNA KOMUNA
savezrada.org

Владимир Илич Лењин

Предавање о револуцији 1905 године

22. јануар 1917.

Предавање о револуцији 1905-те В. И. Лењин је одржао 22 (9) јануара 1917, док је још боравио у Швајцарској. С обзиром на то да је предавао у „Народном дому“ у Цириху и да је приређивач предавања била тамошња радничка омладина, В. И. Лењин је говорио на немачком језику. У рукопису предавања В. И. Лењин је — очигледно због тога што је време трајања његовог говора било ограничено — прецртао низ ставова и реченица. Та скраћивања су означена у нашем преводу угластим заградама.

Култура

Другови омладинци, другови и другарице!

Данас прослављамо дванаесту годишњицу „крваве недеље“, која се с правом сматра почетком руске револуције.

Хиљаде радника — и то не социјал-демократа, него религиозних људи и верних поданика — сливају се, предвођени свештеником Гапоном, из свих делова града к центру престонице, на трг пред Зимском палатом, да предаду цару петицију. Радници иду носећи иконе, а њихов тадашњи вођа Гапон писмено уверава цара да му јамчи за личну безбедност и моли га да се појави пред народом.

Позива се војска. Улани и козаци налећу на сакупљени свет исуканим сабљама, пуцају у голоруке раднике, који на коленима преклињу козаке да их пусте к цару. Према

полициским извештајима, било је више од хиљаду убијених, више од две хиљаде рањених. Огорчење радника било је неописано.

То је најопштија слика 22 јануара 1905, — крваве недеље.

Да бих вам сликовитије показао историски значај тог догађаја, прочитаћу неколико места из радничке петиције. Петиција почиње овако:

„Ми, радници, становници Петрограда, дошли смо к Теби. Ми смо бедни, осрамоћени робови, нас гуши деспотизам и самовоља. Када се чаша стрпљења прелила, ми смо обуставили рад и замолили наше газде да нам даду само оно без чега живот није друго него мучење. Али све је то било одбијено, све је то по мишљењу фабриканата незаконито. Многе хиљаде нас овде, као и цео руски народ, немамо никаквих људских права. Захваљујући Твојим чиновницима, ми смо постали робови“. Петиција набраја следеће захтеве: амнестија, јавне слободе, нормална надница, постепена предаја земље народу, сазивање Уставотворне скупштине на основу општег и једнаког права гласа, и завршава овим речима:

„Господару! Не остављај свој народ без помоћи! Сруши преграду између себе и свог народа! Заповеди да се наше молбе испуне, и Ти ћеш Русију учинити срећном; ако нећеш, спремни смо да одмах овде умремо. Пред нама су само два пута: слобода и срећа или гроб“.

Човека обузима неко чудновато осећање кад сада чита ту петицију необразованих, неписмених радника, које предводи патријархални свештеник. Нехотице се намеће паралела између ове наивне петиције и садашњих мировних резолуција социјал-пацифиста, тј. људи који би хтели да буду социјалисти, а који су у ствари само буржоаски фразери. Необразовани радници у предреволюционарној Русији нису знали да цар стоји на челу владајуће *класе*, класе крупних земљопоседника, који су већ хиљадама нити повезани с крупном буржоазијом и који су спремни да своје монополе, привилегије и профите бране свим средствима силе. Данашњи социјал-пацифисти, који — шалу на страну! — желе да важе као „високо образовани“ људи, не знају да је очекивање „демократског“ мира од буржоаских влада, које воде империјалистички, пљачкашки рат, исто тако глупо као што је глупо мислити да је мирним петицијама могуће приволети крвавог цара на демократске реформе.

Велика разлика при свему томе јесте то што су данашњи социјал-пацифисти добрим делом лицемери, који настоје да смерним мољењем одврате народ од револуционарне борбе, док су необразовани радници предреволуционарне Русије својим делима доказали да су искрени људи, код којих се први пут пробудила политичка свест.

И баш се у том буђењу огромних народних маса к политичкој свести и к револуционарној борби састоји историски значај 22 јануара 1905.

„У Русији још нема револуционарног народа“ — тако је писао *два дана пре* „крваве недеље“ тадашњи вођа руских либерала, господин Пегар Струве, који је тада издавао илегални, слободни орган у иностранству. Толико се том „високо образованом“, надувеном и невероватно глумом вођи буржоаских реформиста чинила апсурдном идеја да непписмена сељачка земља може родити револуционарни народ! Тако су дубоко тадашњи — као год и садашњи — реформисти били уверени да стварна револуција није могућа!

Пре 22 (по руском рачунању времена 9) јануара 1905 револуционарне партије Русије састојале су се из мале групе људи — тадашњи реформисти (баш као и садашњи!), подругљиво су нас звали „сектом“. Неколико стотина револуционарних организатора, неколико хиљада чланова месних организација, пола туцета револуционарних листова који нису излазили чешће од једанпут месечно — који су издавани углавном у иностранству и кријумчарени у Русију уз невероватне тешкоће и по цену многих жртава, — то су пре 22 јануара 1905 биле револуционарне партије Русије, и у првом реду револуционарна социјал-демократија. Та околност давала је ограниченим и надувеним реформистима формално право да тврде како у Русији још нема револуционарног народа.

За неколико месеци све се из основа изменило! Стотине револуционарних социјал-демократа „изненада“ су израсле у хиљаде, хиљаде постадоше вођама 2 до 3 милиона пролетера. Пролетерска борба изазвала је велико врење, делимично и револуционарни покрет у маси од 50 до 100 милиона сељака, сељачки покрет је пробудио симпатије у војсци и довео до војничких устанака, до оружаних борби једног дела војске против другог дела. Тако је огромна земља са 130 милиона становника ушла у револуцију, тако је од учмале Русије настала Русија револуционарног пролетаријата и револуционарног народа.

Тај прелаз треба студирати, његову могућност, његове, да тако кажем, методе и путеве греба схватити.

Најглавније средство тог прелаза био је *масовни штрајк*. Особеност руске револуције састоји се баш у томе што је она по својој социјалној садржини била *буржоаско-демократска*, али по средствима борбе *пролетерска*. Она је била буржоаско-демократска, јер је циљ којему је непосредно тежила и који је могла постићи непосредно, својим властитим снагама, била демократска република, 8-часовни радни дан, конфискација огромног племићког крупног земљопоседа — све саме такве мере које је највећим делом остварила буржоаска револуција у Француској године 1792 и 1793.

Руска револуција била је истовремено и пролетерска, не само у том смислу што је пролетаријат био водећа снага, авангарда покрета, него и у том смислу што је специфично пролетерско средство борбе, наиме *штрајк*, било главно средство за раздрмавање маса и најкарактеристичнија појава у валовитом току одлучујућих догађаја.

Руска револуција је у светској историји *прва* али зацело неће бити последња велика револуција у којој је масовни политички штрајк играо необично велику улогу. Па ни сами догађаји руске револуције и смењивања њених политичких облика не могу се разумети ако се *основа* тих догађаја и тог мењања облика не тражи у *статистици штрајкова*.

Ја врло добро знам колико су суве статистичке цифре неподесне за једно усмено предавање, колико могу да одбију слушаоце. Али ја ипак не могу да вам не наведем неколико заокругљених цифара, да бисте могли оценити реалну, објективну основу читавог покрета. Просечни годишњи број штрајкача у Русији у току десет година пре револуције износио је 43 хиљаде. Дакле, укупан број штрајкача у читавом деценију пре револуције — 430 хиљада. У јануару 1905, у првом месецу револуције, број штрајкача износио је 440 хиљада. Дакле у *једном* једином месецу више него у читавом претходном деценију!

Ни у једној капиталистичкој земљи света — чак ни у најнапреднијим земљама као што су Енглеска, Сједињене Америчке Државе, Немачка — свет није видео тако великог штрајкачког покрета као у Русији 1905 године. Укупан број штрајкача износио је 2 милиона 800 хиљада, готово два пута више од укупног броја фабричких радника! То не доказује, наравно, да су градски фабрички радници у Русији били образованији, или јачи, или способнији за борбу него њихова браћа у Западној Европи. Тачно је баш супротно.

Али то доказује колико велика може бити непробуђена енергија пролетаријата. То доказује да пролетаријат у револуционарном периоду — ја то тврдим без сваког претеривања, на основу најтачнијих података руске историје — може развити *сто*

пута већу борбену енергију него у обично, мирно време. То доказује да човечанство све до 1905 године још није знало како силан, како грандиозан може бити и биће напон снага пролетаријата, кад се ради о борби за заиста велике циљеве, о заиста револуционарној борби!

[Историја руске револуције показује нам да је баш авангарда, елита најамног радништва била та која је водила борбу с највећом жилавошћу и с највећом пожртвованосћу. Што су фабрике биле веће, то су штрајкови били упорнији, то су случајеви понављања штрајкова у једној те истој години били чешћи. Што су градови били већи, то је улога пролетаријата у борби била већа. Три велика града, који имају најинтелигентније и најбројније радништво, наиме Петроград, Рига и Варшава, показују далеко већи број штрајкача у односу према укупном броју радника него сви други градови, акамоли село.

Металци претстављају у Русији — као год и у другим капиталистичким земљама — авангарду пролетаријата. И ту видимо следећу поучну чињеницу: свака стотина фабричких радника у Русији уопште дала је 1905 године 160 штрајкача. Међутим свака стотина *металаца* дала је исте године — 320 штрајкача! Израчунато је да је сваки руски фабрички радник 1905 године услед штрајка губио просечно 10 рубаља — око 26 франака по предатном курсу — жртвовао их тако рећи за борбу. А ако узмемо само металце, добијамо *три пута толику суму*! Најбољи елементи радничке класе ишли су на челу, водећи за собом колебљиве, будући учмале и бодрећи слабе.

Посве оригинално било је преплитање *економских* и политичких штрајкова за време револуције. Нема сумње да је тек најтешња повезаност тих двају облика штрајкова обезбедила велику снагу покрета. Широка маса експлоатисаних не би никад могла бити увучена у револуционарни покрет, кад та маса не би свакодневно видела пред собом примере како су најамни радници најразличитијих грана индустрије приморали капиталисте да им непосредно, одмах, побољшају положај. Нови дух ушао је с том борбом у читаву масу руског народа. Тек сада је било збачено старо наслеђе феудалне, троме, патријархалне, богобојажљиве и покорне Русије, тек сада је руски народ добио заиста демократско, заиста револуционарно васпитање. [Кад буржоаска господа и њихови некритички подражаваоци, социјалистички реформисти, говоре с толико разметања о „васпитању“ маса, тада обично под речју „васпитање“ разумевају нешто школско, педантско, нешто што деморалише масе, што им уцепљује буржоаске предрасуде.

Право васпитање маса никад не може бити одвојено, не може бити изван самосталне политичке, а нарочито револуционарне борбе саме масе. Тек борба васпитава експлоатисану класу, тек борба јој открива величину њених снага, шири њен хоризонт, подиже њену способност, бистри њен ум, челичи њену вољу. И зато су чак и реакционари морали признати да је година 1905, година борбе, „луда година“, дефинитивно сахранила патријархалну Русију.

Погледајмо изближе однос између металских и текстилних радника у Русији за време штрајкачке борбе 1905 године. Металци су најбоље плаћени, најинтелигентнији, најкултурнији пролетери. Текстилни су радници, којих је у Русији 1905 године било два и по пута више од металаца, најзаосталија, најслабије плаћена маса, која често још није дефинитивно прекинула везу са својом родбином на селу. И овде видимо следећу веома важну чињеницу:

Штрајкови металаца показују нам у току целе 1905 године превагу политичких штрајкова над економским, особито пред крај године. Код текстилних радника, напротив, видимо на почетку 1905 године врло велику превагу *економских* штрајкова, коју тек пред крај године смењује превага политичких штрајкова. Јасно је, дакле, да само економска борба, само борба за неодложно, непосредно побољшање свога положаја, може продрмати најзаосталије слојеве експлоатисане масе, да им само она даје истинско васпитање и претвара их — у револуционарној епоси — у току неколико месеци у војску политичких бораца.

Разуме се, за то је било потребно да водећи одред радништва под класном борбом не схвата борбу за интересе малог горњег слоја — како су реформисти и сувише често настојали да сугерирају радницима — него да пролетери заиста иступају као авангарда већине експлоатисаних, да ту већину увлаче у борбу, као што се то догодило 1905 године у Русији и као што ће се то несумњиво догодити у будућој пролетерској револуцији у Европи.]

Почетак 1905 године донео је први велики талас штрајкачког покрета у читавој земљи. Већ у пролеће те године видимо буђење првог великог, не само економског него и политичког, *сељачког покрета* у Русији. Од колике је епохалне важности тај преокрет, може да схвати само онај ко није заборавио да се сељаштво у Русији тек 1861 године ослободило од најгоре кметске зависности, да су сељаци у већини неписмени, да се налазе

у страховитој беди, да их угњетавају спахије, заглупљују попови, да су једни од других одвојени огромним растојањима и готово потпуним беспућем.

Године 1825 Русија је први пут видела револуционарни покрет против царизма, и тај је покрет био готово искључиво претстављен племићима. Отада па све до 1881 године, када су терористи убили Александра II, на челу покрета стајали су интелектуалци из средњег сталежа. Они су показали највеће самопожртвовање и својим јуначким терористичким методом борбе задивили цео свет. Те жртве без сумње нису биле узалудне, без сумње да су оне — непосредно или посредно — допринеле каснијем револуционарном васпитању руског народа. Али свој непосредни циљ, буђење народне револуције, оне нису постигле нити су га могле постићи.

То је пошло за руком тек револуционарној борби пролетаријата. Тек таласи масовног штрајка, који су се прелили преко целе земље, у вези са страховитим поукама империјалистичког руско-јапанског рата, пробудили су широке масе сељаштва из њихове летаргије. Реч „штрајкач“ добила је код сељака нов смисао: она је отприлике значила нешто као бунтовник, револуционар, што се пре изражавало речју „студент“ Али како је „студент“ припадао средњем сталежу, „учевним људима, „господи“, он је био туђ народу. „Штрајкач“ је, напротив, сам потицао из народа, и сам је припадао експлоатисанима; протеран из Петрограда, он је врло често долазио на село и причао својим сеоским друговима о пожару који је обухватио градове и који је био уперен и против племића и против капиталиста. У руском селу појавио се нов тип, млад сељак, тако звани „свесни“. Он се дружио са „штрајкачима“, читао новине и причао сељацима о догађајима у градовима, објашњавао сеоским друговима значај политичких захтева, он их је позивао у борбу против крупних земљопоседника-племића, против попова и чиновника.

Сељаци су се сакупљали у групе, расправљали о свом положају и мало помало ступали у борбу: они су у гомилама нападали на крупне земљопоседнике, палили њихове дворове и куће, или су пљачкали њихове залихе, узимали жито и друге животне намирнице, уклањали полициске чиновнике и захтевали да се земља, да се огромне латифундије племића предају народу.

У пролеће 1905 сељачки покрет био је тек у зачетку, он је захватио тек мањи део срезова, отприлике само једну седмину срезова.

Али требало је само да се пролетерски масовни штрајк у градовима слије с покретом на селу, па да уздрма и „најчвршћи“ и последњи ослонац царизма. Мислим на *армију*.

Започињу *војнички устанци* у ратној морнарици и у војсци. Сваки велики талас штрајкачког и сељачког покрета за време револуције праћен је војничким устанцима у свим деловима Русије. Најчувенији од њих је устанак на црноморској оклопњачи „Кнез Потемкин“, која је, доспевши у руке устаника, учествовала у револуцији у Одеси, па се после пораза те револуције и неуспелих покушаја да освоји друге луке (на пр. Феодосију на Криму) предала румунским властима у Констанци.

Дозволите да вам из те побуне црноморско флоте опширније опишем једну малу епизоду, да бисте имали конкретну слику догађаја кад су били на врхунцу свог развитка.

„Организовани су зборови револуционарних радника и морнара, и ти су зборови бивали све чешћи. Како војнике нису пуштали на радничке митинге, радници су у масама почели посећивати војничке митинге. Скупљало се на хиљаде војника и радника. Идеја заједничких акција наишла је на одушевљен пријем. У свеснијим четама бирали су се делегати.

Тада су војне власти одлучиле да предузму мере. Покушаји појединих официра да на митинзима држе „патриотске“ говоре свршавали су веома јадно: морнари, вешти у дискусијама, натерали су своје старешине у срамотно бекство. Пошто је то средство затајило, било је одлучено да се митинзи уопште забране. Ујутру 24 новембра 1905 била је пред вратима морнарских касарни постројена чета морнара у пуној ратној спреми. Контраадмирал Писаревски издао је заповест да је свако чује: „Никога не пуштати из касарни! У случају непокорвања — пуцати!“ Из чете којој је била дата ова заповест иступио је морнар Петров, пред очима свих напунио пушку и једним метком убио потпуковника Штајна из Брест-литовског пука, а другим ранио контра-адмирала Писаревског. Одјекнула је команда официра: „Ухапсите га!“ Али се нико није макао с места. Петров је бацио пушку. „Шта стојите? Држите ме!“ Ухапсише га. Морнари, који су дојурили са свих страна, бурно су захтевали да Петров буде пуштен, изјављујући да они за њ гарантују. Узбуђење је достигло врхунац.

— „Је ли, Петров, пушка ти је случајно опалила?“ — упитао је официр да би нашао неки излаз из ситуације.

— „Како случајно! Иступио сам напред, напунио пушку и нанишанио. Зар је то случајно?“

— „Они траже да будеш пуштен“...

И Петров је био пуштен. Али се морнари тиме нису задовољили. Сви дежурни официри били су похапшени, разоружани и одведени у канцеларију... Делегати морнара, њих око 40, конферисали су целу ноћ. Одлучили су да официре пусте на слободу, али да их више не пуштатају у касарне...

Та мала епизода илуструје вам како су се развијали догађаји у већини војничких устанака. Револуционарно вреће у народу није могло да не обузме и војску. Карактеристично је да су вође покрета давали *они* елементи ратне морнарице и војске који су се регрутовали понајвише из редова индустријских радника и за које се тражила највећа техничка спрема, на пр. *санери*. Али широке масе биле су још одвећ наивне, одвећ мирољубиве, одвећ доброћудне, одвећ хришћански расположене. Оне су плануле прилично лако, сваки случај неправде, одвећ груб поступак официра, рђава храна итд. могао је изазвати револт. Али није било довољно издржљивости, недостајала је јасна свест о задатку, није се схватало да је само најенергичније настављање оружане борбе, само победа над свим војним и цивилним властима, само обарање владе и освајање власти у целој држави једина гаранција успеха револуције.

Широке масе морнара и војника лако су дизале буну, али су исто тако лако чиниле наивну глупост да су ослобађале похапшене официре, дале су се умиривати обећањима и наговарањима старешина; старешине су на тај начин добивале драгоцену време, допремале појачања, цепале устаничке снаге, а затим је увек следило најокрутније гушење и погубљење вођа.

[Занимљиво је упоредити војничке устанке у Русији 1905 године с војничким устанком декабриста 1825 године. Тада су политичким покретом руководили скоро искључиво официри, особито официри-племићи, које је за време Наполеонових ратова заразио додир с демократским идејама Европе. Војничка маса, која се тада још састојала од кметова, држала се пасивно.

Историја 1905 године показује нам сасвим супротну слику. Официри, уз незнатне изузетке, били су расположени или буржоаски-либерално, реформистички, или директно контрареволуционарно. Радници и сељаци у војничкој униформи били су душа устанка: покрет је постао народним, он је први пут у историји Русије обухватио већину експлоатисаних. Оно што је недостајало то је, с једне стране, издржљивост, одлучност маса, које су и сувише патиле од болести поверења, а с друге стране — организација револуционарних социјал-демократских радника у војничкој униформи; они нису умели

да узму вођство у своје руке, да стану на чело револуционарне војске и пређу у офанзиву против државне власти.

Узгред речено, оба ова недостатка биће можда спорије него што бисмо ми хтели, али зато сигурно — уништена не само општим развитком капитализма, него и садањим ратом...]

У сваком случају, историја руске револуције, као год и историја Париске комуне од 1871 године, непобитно нас учи да милитаризам никад и нипошто не може бити побеђен и уништен на неки други начин осим победоносном борбом једног дела народне војске против другог дела војске. Није доста само клети, проклињати, „отклањати“ милитаризам, аргументованом критиком доказивати његову штетност, глупо је мирно одбијати служење у војсци — потребно је да се револуционарна свест пролетаријата држи будном, и то не само уопште, него да се најбољи његови елементи конкретно припремају за то да у моменту најјачег врења у народу стану на чело револуционарне армије.

[То нас учи и свакодневно искуство ма које капиталистичке државе. Свака „мала“ криза коју доживљује једна таква држава показује нам у малом опсегу елементе и клице бојева који ће се у време велике кризе неминовно морати да понове у великом опсегу. И шта је друто, на пример, сваки штрајк, ако не једна мала криза капиталистичког друштва? Зар пруски министар унутрашњих дела, господин фон Путкамер, није имао право кад је казао чувену изреку: „У сваком штрајку вреба хидра револуције“? Зар нам позивање војске за време штрајкова у свима, па чак — допустите да се тако изразим: у најмирнијим и „најдемократскијим“ капиталистичким земљама не показује *како* ће стајати ствар у временима заиста *великих* криза?]

Али морам да се вратим на историју руске револуције.

Покушао сам да вам оцртам како су пролетерски штрајкови потресли читаву земљу и најшире, најзаосталије слојеве експлоатисаних, како је почео сељачки покрет и како су га пратили војнички устанци.

У јесен 1905 цео покрет је достигао свој врхунац. [19 (6) августа појавио се царски манифест о стварању народног претставништва. Тако звана Булигинска дума^[A] имала је да се створи на основу изборног закона који је предвиђао један смешно мали број бирача и који томе оригиналном „парламенту“ није давао (није *давао*) *никвких* законодавних него само *саветодавна* права!

Буржоазија, либерали, опортунисти били су спремни да оберучке прихвате тај „дар“ заплашеног цара. Као и сви други реформисти, тако и наши реформисти 1905 године нису могли схватити да има историских ситуација кад реформе, а нарочито обећања реформи, имају *искључиви* циљ да стишају врење у народу, да склоне револуционарну класу да обустави или бар ослаби борбу.

Руска револуционарна социјал-демократија добро је схватила прави карактер тог октроисања, тог даривања привидног устава у августу 1905. И зато је, ни часа не часећи, поставила паролу: Доле „саветодавна“ Дума! Бојкотујмо Думу! Доле царска влада! Наставимо револуционарну борбу у циљу обарања те владе! Привремена револуционарна влада, а не цар, има да сазове прво, право народно претставништво у Русији!

Историја је показала да су револуционарни социјал-демократи имали право, јер *Булигинска Дума* није никад била сазвана. Револуционарна бура однела ју је пре него што је била сазвана; та бура је присилила цара да изда нов изборни закон, који је знатно повећао број бирача и призна вао законодавни карактер Думе.]

Октобар и децембар 1905 обележавају највишу тачку узлазне линије руске револуције. Сви извори револуционарне снаге народа отворили су се још шире него пре. Број штрајкача, који је у јануару 1905, као што сам већ казао, износио 440 хиљада, премашио је у октобру 1905 *пола милиона*, не заборавите, у току једног јединог месеца. Али томе броју, који обухвата *само* фабричке раднике, треба додати још неколико стотина хиљада железничара, поштанских и телеграфских намештеника итд.

Руски генерални штрајк железничара зауставио је железнички саобраћај и највише паралисао снагу владе. Отворила су се врата универзитета, и слушаонице, које су у мирно време служиле искључиво за то да се у њима младе главе залуђују професорском катедарском мудрошћу и претварају у питоме слуге буржоазије и царизма, служиле су сада као скупштински локали за хиљаде и хиљаде радника, занатлија, послуге, који су отворено и слободно претресли политичка питања.

Била је извојевана слобода штампе. Цензура је била напросто отстрањена. Ни један издавач није се усуђивао да доставља властима обавезне примерке, а власти се нису усуђивале да предузимају ма какве мере против тога. Први пут у руској историји слободно се појавише у Петрограду и у другим градовима револуционарне новине. У самом Петрограду излазила су *три* социјал-демократска дневника, с тиражом од 50 до 100 хиљада примерака.

Пролетаријат је ступао на челу покрета. Он је себи поставио задатак да револуционарним путем извојује осмочасовни радни дан. Бојни поклич петроградског пролетаријата био је тада: „*осмочасовни радни дан и оружје!*“ Све већем броју радника постајало је јасно да судбином револуције може одлучити и да ће одлучити сама оружана борба.

У ватри борбе створила се нарочита масовна организација: чувени *совјети радничких депутата*, скупштине делегата из свих фабрика. Ти *совјети радничких депутата* у неколико градова Русије узимали су све више и више улогу привремене револуционарне владе, улогу органа и руководиоца устанка. Чињени су покушаји да се организују совјети војничких и морнарских депутата и да се сједине са совјетима радничких депутата

Неки градови у Русији проживели су у тим данима период разних локалних и малих „република“, у којима је државна власт била збачена и совјет радничких депутата заиста функционисао као нова државна власт. На жалост, ти периоди били су одвећ кратки, „победе“ одвећ слабе одвећ изоловане.

Сељачки покрет узео је у јесен 1905 још веће размере: више од *трећине* срезова у целој земљи било је тада обухваћено тако званом „сељачким немирима“ и директним сељачким устанцима. Сељаци су спалили око 2000 спахиских дворова и разделили између себе животне намирнице које су племићки разбојници опљачкали од народа.

На жалост, тај посао био је премало темељан! На жалост, сељаци су тада уништили само *петнаести* део свих спахиских дворова, само петнаести део онога што су *морали* уништити, да би с лица руске земље потпуно збрисали срамоту крупног феудалног земљопоседа. На жалост, и сељаци су дејствовали сувише распарчано, неорганизовано, недовољно офанзивно, и то је био један од основних узрока пораза револуције.

Међу угњетеним народима Русије разбуктао се национално-ослободилачки покрет. У Русији је *више од половине, скоро три петине* (тачно: 57 процената) становништва национално угњетено, оно чак нема слободе да се служи матерњим језиком, њега насилно „русифицирају“. На пример, муслимани, којих има у Русији неколико десетина милиона, невиђеном брзином организовали су тада — то је уопште била епоха огромног пораста најразноврснијих организација — муслимански савез.

Да бих скупу, а нарочито омладини предочио како је у тадашњој Русији национално-ослободилачки покрет израстао у вези с радничким покретом, навешћу вам један мали пример.

У децембру 1905 пољска школска деца у стотинама школа спалила су све руске књиге, слике и цареве портрете, истукла и истерала из школе све руске учитеље и руске другове с узвицима: „Напоље! Идите у Русију!“ Захтеви пољских ђака у средњим школама били су поред осталог ови: „1. све средње школе имају бити потчињене совјету радничких депутата; 2. одржавање мешовитих ђачких и радничких скупштина у школским просторијама; 3. дозвола да се у гимназији носе црвене блузе као знак припадности будућој пролетерској републици“ итд.

Што су се више дизали таласи покрета, то се реакција с већом енергијом и одлучношћу наоружавала за борбу против револуције. У руској револуцији 1905 обистинило се оно што је Карл Кауцки писао 1902 године у својој књизи „Социјална револуција“ (узгред речено, он је тада још био револуционарни марксист, а не заштитник социјал-патриота и опортуниста као што је данас). Он је наиме писао:

“...Будућа револуција... мање ће личити на изненадни устанак против владе, а више на дуготрајни *грађански рат*...”

Тако се и догодило! Нема сумње да ће тако бити и у претстојећој европској револуцији.

Мржња царизма била је уперена нарочито против Јевреја. С једне стране, Јевреји су давали нарочито велик проценат (у односу према укупном броју јеврејског становништва) руководиоца револуционарног покрета. И сада, узгред речено, Јевреји имају ту заслугу што дају релативно велики проценат претставника интернационалистичке струје у поређењу с другим нацијама. С друге стране, царизам је умео да одлично искористи најгоре предрасуде необразованих слојева становништва против Јевреја. Тако је и дошло до *погрома*, које полиција најчешће подупире, уколико и директно њима не руководи, до оних страховитих покоља мирних Јевреја, њихових жена и деце, погрома који су крвави царизам учинили тако омраженим у целом цивилизованом свету. Мислим, наравно, омраженим код заиста демократских елемената цивилизованог света, а то је *искључиво* социјалистичко радништво, пролетери.

[У 100 градова било је у то време преко 4.000 мртвих, преко 10.000 осакаћених.]

Буржоазија, чак и у најслободнијим, чак у републиканским земљама Западне Европе уме и сувише добро да комбинује своје лицемерне фразе о „руским зверствима“ с најсрамнијим новчаним пословима, нарочито с финансиским подупирањем царизма, као и с империјалистичком експлоатацијом Русије помоћу извоза капитала итд.

Врхунац револуције 1905 био је децембарски устанак у Москви. Мали број устаника, наиме организованих и наоружаних радника — њих није било више од неких *осам хиљада* — пружао је девет дана отпор царској влади, која није могла имати поверење у московски гарнизон, него га је, напротив, морала држати под кључем, и која је само захваљујући доласку Семјоновског пука из Петрограда била у стању да угуши устанак.

Буржоазија воли да назива московски устанак нечим „вештачким“ и да га исмејава. На пример, у немачкој тако званој „научној“ литератури господин професор Макс Вебер у свом великом делу о политичком развоју Русије назвао је московски устанак „пучем“.

“ ...Лењина група — пише тај „велеучени“ господин професор — и део социјал-револуционара одавно су *припремили* тај *луди* устанак...”

Да бисмо ту професорску мудрост кукавичке буржоазије оценили по заслуги, довољно је да се сетимо сувих цифара статистике штрајкова. У јануару 1905 било је у Русији само 13 хиљада чисто политичких штрајкача, у октобру 330 хиљада, у *децембру је достигнут максимум*, наиме 370 хиљада чисто политичких штрајкача у једном једином месецу! Сетимо се мера контрареволуције, сељачких и војничких устанака, и одмах ћемо се уверити да је суд буржоаске „науке“ о децембарском устанку не само смешан, него је то измотавање претставника кукавичке буржоазије, која у пролетаријату види свог најопаснијег класног непријатеља.

У ствари, цео развој руске револуције нужно је водио одлучном оружаном боју између царске владе и авангарде класног свесног пролетаријата.

У досадашњем излагању већ сам наговестио у чему се састојала слабост руске револуције која је довела до њеног привременог пораза.

С угушивањем децембарског устанка линија револуције почиње да иде наниже. И у том периоду има ванредно занимљивих момената, нарочито двократни покушај најборбенијих елемената радничке класе да зауставе узмак револуције и да га обрну у нову офанзиву.

Али време које ми је одређено већ сам скоро исцрпео, и ја нећу да злоупотребљавам стрпљење својих слушалаца. Најважније за разумевање руске револуције, њеног класног карактера, њених покретачких снага и њених средстава борбе ја сам, мислим, показао, уколико се уопште тако огромна тема може исцрпсти у једном кратком предавању.

Само још неколико кратких примедба о светско-историском значају руске револуције.

Географски, економски и историски Русија спада не само у Европу него и у Азију. И зато видимо да је руска револуција постигла не само то да је потпуно пробудила из дремежа највећу и најзаосталију земљу у Европи и створила револуционарни народ, предвођен од револуционарног пролетаријата.

Не само то. Руска револуција изазвала је покрет у целој Азији. Револуције у Турској, у Персији, у Кини доказују да је велики устанак 1905 године оставио дубоке трагове и да је његов утицај на напредак *стотина и стотина* милиона људи неискоренљив.

Индиректним путем руска револуција је извршила утицај и на земље које леже на Западу. Не сме се заборавити да је 30 октобра 1905, чим је у Беч стигао телеграм о царевом манифесту у коме се обећава устав, та вест снажно допринела коначној победи општег права гласа у Аустрији.

Кад је за време заседања партиског конгреса аустриске социјал-демократије друг Еленбоген — тада он још није био социјал-патриот, тада је још био друг — држао свој реферат о политичком штрајку, ставили су пред њега на сто тај телеграм. Дискусија је била одмах прекинута. Наше је место на улици! — заорило се у дворани у којој су заседали делегати аустриске социјал-демократије. А идућих дана имали смо највеће уличне демонстрације у Бечу и барикаде у Прагу. Победа општег права гласа у Аустрији била је решена.

У западној Европи врло често сусрећемо људе који о руској револуцији мисле тако као да догађаји, односи и средства борбе у тој заосталој земљи имају врло мало сличног са западноевропским односима и да због тога тешко да могу имати било какав практични значај.

Нема ништа погрешније од таквог мишљења.

Нема сумње да ће се облици, а исто тако и поводи претстојећих бојева у претстојећој европској револуцији у многим погледу разликовати од облика руске револуције.

Али упркос томе руска револуција — баш због свога пролетерског карактера у оном нарочитом смислу речи о ком сам већ говорио — остаје *предигра* претстојеће европске револуције. Неоспорно је, наиме, да та претстојећа револуција може бити само пролетерска револуција — и то у много дубљем значењу те речи: пролетерска, социјалистичка и по својој садржини. Та претстојећа револуција показује у још већој мери, с једне стране, да само жестоке борбе, и то грађански ратови, могу ослободити човечанство од јарма капитала, а с друге стране, да само класно свесни пролетери могу бити и да ће само они бити вође огромне већине експлоатисаних.

Нас не сме да завањава садашња гробна тишина у Европи. Европа је бременита револуцијом. Невероватни ужаси империјалистичког рата и страхоте скупоће стварају свуда револуционарно расположење, а владајуће класе — буржоазија — и њихове слуге — владе — залазе све дубље и дубље у ћорсокак, из кога уопште не могу наћи излаза без најтежих потреса.

Као што је у Русији 1905 године под руководством пролетаријата започео народни устанак против царске владе, с циљем да се извојује демократска република, тако ће блиске године баш у вези с овим разбојничким ратом довести у Европи до народних устанака, под руководством пролетаријата, против власти финансиског капитала, против крупних банака, против капиталиста, и ти потреси не могу се свршити друкчије него експропријацијом буржоазије, победом социјализма.

Ми, стари, можда нећемо ни доживети одлучних битака те претстојеће револуције. Али мислим да могу с тврдим уверењем изразити наду да ће омладина, која тако одлично ради у социјалистичком покрету Швајцарске и целог света, имати ту срећу да се не само бори, него и да победи у претстојећој пролетерској револуцији.

Напомене

^[A]Булигинска дума — названа је тако ио Булигину, тадашњем руском министру унутрашњих кослова. Прев.

В.И. Лењин

Априлсе тезе 1917

Революционарни савез рада Србије,
2020.

О задацима пролетаријата у овој револуцији

Написано: 4. априла 1917.

Дошавши тек 3 априла ноћу у Петроград, ја сам могао, наравно, само у своје име и с резервама које тражи недовољна припремљеност одржати на скупштини од 4 априла реферат о задацима револуционарног пролетаријата.

Једино што сам могао учинити да олакшам рад себи и *добронамерним* опонентима било је да спремим *писмене* тезе. Ја сам их прочитао и њихов текст предао другу Церетелију. Читао сам их веома лагано и *два пута*: прво на скупштини бољшевика, затим на скупштини и бољшевика и мењшевика.

Објављујем ове своје личне тезе, пропраћене само најкраћим коментарима, који су кудикамо детаљније били развијени у реферату:

Тезе

1. У нашем ставу према рату, који што се тиче Русије и под новом владом Љвова и К^о безусловно остаје пљачкашки империјалистички рат услед капиталистичког карактера те владе, не могу се дозволити ни најмањи уступци „револуционарном одбранаштву“. На револуционарни рат, који стварно оправдава револуционарно одбранаштво, свесни пролетаријат може пристати само под условом: а) прелаза власти у руке пролетаријата и блиских му сиромашних делова сељаштва; б) одрицања од свих анексија на делу, а не на

речима; в) потпуног раскида на делу са свим интересима капитала.

С обзиром на несумњиву добронамерност широких слојева масовних претставника револуционарног одбранаштва, који пристају на рат само по сили прилика, а не ради освајања, с обзиром на то што их је буржоазија обманула, треба нарочито темељно, упорно, стрпљиво објашњавати им њихову погрешку, објашњавати нераскидљиву везу између капитала и империјалистичког рата, доказивати да свршити рат истински демократским, не насилничким, миром *није могуће*, без обарања капитала.

Организовање најшире пропаганде тог гледишта у оперативној армији.

Братимљење.

2. Специфичност садашњег момента у Русији састоји се у *прелазу* од прве етапе револуције, етапе која је дала власт буржоазији услед недовољне свесности и организованости пролетаријата, — на *другу* њену етапу, која мора дати власт у руке пролетаријата и сиромашних слојева сељаштва.

Тај прелаз карактерише се, с једне стране, максимумом легалности (Русија је *сад* најслободнија земља на свету од свих зараћених земаља), с друге стране, непостојањем насиља над масама и, најзад, њиховим поверљиво-несвесним односом према влади капиталиста, најгорих непријатеља мира и социјализма. Та специфичност тражи од нас вештину прилагођавања *нарочитим* условима партиског рада међу невиђено широким масама пролетаријата које тек што су се политички пробудиле.

3. Никакве подршке Привременој влади, објашњавање потпуне лажности свих њених обећања, нарочито што се тиче одрицања од анексија. Демаскирање, а не „захтев“ који је

недопуштен, који сеје илузије, да *та* влада, влада капиталиста, *престане* бити империјалистичка.

4. Признање чињенице да је у већини совјета радничких депутата наша партија у мањини, и засад у слабој мањини, према *блоку свих* ситнобуржоаских опортунистичких елемената од Н.-С., С.-Р. до О. К.^[A] (Чхеидзе, Церетели итд.), Стеклова итд. итд., који су пали под утицај буржоазије и спроводе њен утицај на пролетаријат.

Објашњавање масама да су совјети радничких депутата *једино могући* облик револуционарне владе и да зато наш задатак, док *та* влада пада под утицај буржоазије, може бити само стрпљиво, систематско, упорно, практичним потребама маса нарочито прилагођено, *објашњавање* погрешака њихове тактике.

Док смо у мањини, ми критикујемо и објашњавамо погрешке, проповедајући у исто време нужност прелаза целокупне државне власти на совјете радничких депутата, да би се масе путем искуства ослободиле својих погрешака.

5. Не парламентарна република, — враћање на њу од совјета радничких депутата било би корак назад, — него република совјета радничких, надничарских и сељачких депутата у целој земљи, одоздо до горе.

Уклањање полиције, војске, чиновништва^[B].

Плата свим чиновницима, који имају да буду изборни и у свако доба сменљиви, не већа од просечне плате доброг радника.

6. У аграрном програму преношење тежишта на совјете надничарских депутата.

Конфискација целокупне спахиске земље.

Национализација *целокупне* земље у држави, — земљом располажу месни совјети надничарских и сељачких депутата. Издвајање совјета депутата сиромашних сељака. Стварање од сваког крупног имања (у величини од око 100 до 300 десетина према месним и другим условима и према оцени месних установа) узорног газдинства под контролом надничарских депутата и на рачун друштва.

7. Неодложно спајање свих банака у земљи у једну општенационалну банку и увођење контроле над њом од стране совјета радничких депутата.

8. Не „увођење“ социјализма као наш *непосредни* задатак, него прелаз одмах само на *контролу* од стране совјета радничких депутата над друштвеном производњом и расподелом производа.

9. Партиски задаци:

а) неодложно сазивање конгреса партије;

б) промена програма партије, најглавније:

1) о империјализму и империјалистичком рату,

2) о ставу према држави и *наш* захтев „државе-комуне“^[В1],

3) исправљање застарелог минималног програма;

в) промена назива партије^[Д1].

10. Обнављање Интернационале.

Иницијатива за стварање револуционарне Интернационале, Интернационале против *социјал-шовиниста* и против „центра“^[В1].

Да би читалац схватио зашто сам морао истаћи нарочито, као редак изузетак, „случај“ добронамерних опонената, молим да се с овим тезама упореде ове речи господина Голденберга: Лењин „је побо заставу грађанског рата међу револуционарну демократију“ (цитирано у „Јединству“ г. Плеханова, бр. 5).

Бисер, зар не?

Ја пишем, читам, разлажем: „с обзиром на несумњиву добронамерност *широких* слојева *масовних* претставника револуционарног одбранаштва... с обзиром на то што их је буржоазија обманула, треба *нарочито* темељно, упорно, *стрпљиво* објашњавати им њихову погрешку“... А господа из буржоазије, која себе називају социјал-демократима, која не спадају ни у *широке* слојеве ни у *масовне* претставнике одбранаштва, имају образа да преносе моје погледе, да их излажу овако: „побо (!) заставу (!) грађанског рата“ (о њему нема ни речи у тезама, није било ни речи у реферату!) „међу (!!)" револуционарну демократију“...

Шта је ово? Чиме се ово разликује од погромашке агитације? — од „Руске воље“?

Ја пишем, читам, разлажем: „Совјети радничких депутата су *једино могући* облик револуционарне владе, и зато наш задатак може бити само стрпљиво, систематско, упорно, практичким потребама маса нарочито прилагођено, *објашњавање* погрешака њихове тактике“...

А опоненти извесне сорте излажу моје погледе као позив на „грађански рат међу револуционарном демократијом“!!

Ја сам нападао Привремену владу зато што она *није* одредила ни хитан ни уопште било какав рок за сазив Уставотворне скупштине, извлачећи се обећањима. Ја сам доказивао да без совјета радничких и сељачких депутата сазив Уставотворне скупштине није обезбеђен, њен успех није могућ.

Мени се приписује схватање да сам ја против хитног сазивања Уставотворне скупштине!!!

Ја бих назвао то „бунцањем“ да ме деценији политичке борбе нису научили да на добронамерност опонената гледам као на редак изузетак.

Г. Плеханов је у свом листу назвао мој говор „бунцањем“. Врло добро, господине Плеханове! Али погледајте како сте незграпни, неспретни и недовитљиви у својој полемици. Ако сам ја два сата бунцао, како су то „бунцање“ трпеле стотине слушалаца? Даље. Зашто ваш лист посвећује читав стубац излагању „бунцања“? Њошкасто је, сасвим њошкасто је то некако код нас.

Кудикамо је лакше, наравно, викати, псовати, галамити, него покушати рећи, објаснити, сетити се *како* су мислили Маркс и Енгелс 1871, 1872, 1875 године о искуству Париске комуне и о томе *каква* је држава пролетаријату потребна.

Бивши марксист г. Плеханов не жели, вероватно, да говори о марксизму.

Ја сам цитирао речи Розе Луксембург, која је 4 августа 1914 *немачку* социјал-демократију назвала „смрдљивим лешом“. А господа Плеханови, Голденберги и Ко „вређају се“... због кога? — због *немачких* шовиниста који су названи шовинистима!

Запетљали су се јадни руски социјал-шовинисти, социјалисти на речима, шовинисти на делу.

Н. Лењин

**„Правда“ бр. 26, 20 (7) априла 1917
Ленин, Сочинения 1917 года в трех томах, т. I, 1938 г.,
стр. 96—99.**

Напомене

[A] Н.-С. — народни социјалисти, С.-Р. — социјалисти-револуционари, О. К. — Организациони комитет — руководећи центар мењшевика. — Ред.

[B] Тј. замена стајаће војске општим наоружањем народа.

[B] Тј. државе по узору на Париску комууну.

[Г] Уместо „социјал-демократија“, чије су званичне вође у *целом* свету издале социјализам прешавши буржоазији („одбранаша“ и колебљивци „кауцкијанци“), треба да се назовемо *Комунистичка партија*.

[Д] „Центром“ се у међународној социјал-демократији зове струја која се колеба између шовиниста (= „одбранаша“) и интернационалиста, то јест: Кауцки и К° у Немачкој, Лонге и К° у Француској, Чхеидзе и К° у Русији, Турати и К° у Италији, Магдоналд и К° у Енглеској итд.